

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 1056

Ruşça Kaynaklarda
Hz. Muhammed
Vesile ŞEMŞEK

Editör
Prof. Dr. Mithat ESER

Tashih
Dilek DOĞAN

ISBN: 978-625-8023-82-4

1. Baskı, Şubat 2022, Ankara, 1.000 Adet

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
Bu eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık
Ticaret İşletmesi Yönetim Kurulu'nun 05.08.2021 tarih
ve 157 sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

Bu eserin ilmi / edebi redaksiyonu İLK SAY Kurulu
marifetiyle yapılmıştır.

Yayıncı Sertifika No: 48058

BASKI: **TDV**
YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETMESİ
BASIMEVİ | PRINTING HOUSE

Ostim OSB Mahallesi 1256 Cadde
No: 11 06370 Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

Rusça Kaynaklarda

HZ. MUHAMMED

Vesile ŞEMŞEK

İÇİNDEKİLER

Giriş	1
A. Vera Feodorovna Panova	4
1. Biyografisi.....	4
2. Eserleri.....	4
B. Leonid İvanoviç Medvedko.....	8
1. Biyografisi.....	8
2. Eserleri.....	10
C. Andrey Valeryeviç Germanoviç.....	11
1. Biyografisi.....	11
2. Eserleri.....	11
D. Anton Antonoviç.....	12
1. Biyografisi.....	12
2. Eseri.....	13
E. Rusça Literatürde İslâm, İslâm Tarihi Çalışmaları ve Rus Oryantalizmi Üzerine.....	14
1. Rusça Literatürde İslâm ve İslâm Tarihi Çalışmaları.....	14
2. Rus Oryantalizminin Temel Eğilimleri.....	17

Birinci Bölüm

Hz. Muhammed'in Doğduğu Ortam ve Peygamberlik Öncesi Yaşamı	29
A. Hz. Muhammed'in Doğduğu Ortam.....	30
1. Coğrafi Konum.....	30
2. Sosyal Çevre.....	32
3. Dinî ve Kültürel Hayat.....	34
B. Peygamberlik Öncesi Yaşamına Dair Yaklaşımlar.....	37
1. Ataları, Doğumu ve Doğumu ile Meydana Gelen Olaylar.....	37

VI Vesile ŞEMŞEK

a) Ataları.....	37
b) Doğumu.....	38
2. Çocukluğu ve Çocukluk Dönemindeki Sıra Dışı Olaylar.....	40
a) Göğsünün Yarılması.....	40
b) İlâhî Koruma.....	41
c) Suriye Seferi.....	43
3. Gençliği ve Yetişkinliği.....	46
a) Ficâr Savaşları.....	46
b) Erdemliler Birliği.....	47
c) Hz. Hatice ile Evliliği.....	49
d) Kâbe Hakemliği.....	52
C. Risâlet Öncesi Din Algısı ve Hz. Muhammed'in Peygamber Olacağına İlişkin Haberler.....	55
1. Risâlet Öncesi Din Algısı.....	55
2. Peygamber Olacağına İlişkin Haberler.....	58
a) Din Adamları Tarafından Verilen Haberler.....	58
b) Kutsal Kitaplarda Verilen Haberler.....	58
c) Rüyada Verilen Haberler.....	58
D. Değerlendirme.....	59

İkinci Bölüm

Hz. Muhammed'in Vahiy Tecrübesine ve Peygamberliğinin Mekke Dönemine Dair Yaklaşımlar	75
A. Hz. Muhammed'in İlk Vahiy Tecrübesine Dair Yaklaşımlar.....	76
B. Hz. Muhammed'in Peygamberliğinin Mekke Dönemine Dair Yaklaşımlar.....	79
1. Vahyin İçeriği, İletimi ve Mekke Toplumu.....	79
2. Hz. Muhammed ve Mûcize.....	83
3. Hicret Öncesi Genel Durum ve Hicret.....	88
C. Değerlendirme.....	93

Üçüncü Bölüm

Hz. Muhammed'in Peygamberliğinin Medine Dönemine Dair Yaklaşımlar	109
A. Hz. Muhammed'in Devlet Başkanlığı ve Gerçekleştirdiği Dinî Reformlar	110
B. Hz. Muhammed'in Diğer İnanç Gruplarıyla İlişkileri	115
1. Mekkeli Müşriklerle İlişkiler ve Savaşlar	115
a) Bedir Savaşı	115
b) Uhud Savaşı	119
c) Hendek Savaşı	126
2. Yahudilerle İlişkiler ve Savaşlar	127
a) Hayber'in Fethi	128
3. Hıristiyanlarla İlişkiler ve Savaşlar	129
a) Mûte Seferi	129
b) Tebük Seferi	132
C. Hudeybiye Antlaşması ve Mekke'nin Fethi	133
D. Hz. Muhammed'in Son Günleri ve Vefatı	138
E. Değerlendirme	141

Dördüncü Bölüm

Hz. Muhammed'in Kişiliğine ve Evliliklerine Dair Yaklaşımlar	161
A. Hz. Muhammed'in Kişiliğine Dair Yaklaşımlar	162
B. Hz. Muhammed'in Evliliklerine Dair Yaklaşımlar	166
C. Değerlendirme	173
Sonuç	183
Kaynakça	191
EKLER	198

Ön Söz

XVII. yüzyıldan itibaren Aydınlanma Dönemi'nin getirdiği toleransla Batı, İslâm'ı tanımaya başlamış, Kur'an tercümelemleri ve Hz. Muhammed'in hayatını ele alan eserler yayımlanmaya başlamıştır. Müteakip yüzyıllarda bu çalışmalarla birlikte Batılı düşünürler, Hz. Muhammed hakkında bilgi veren kaynaklardan onun hayatını ve kişiliğini öğrenme fırsatı bulmuşlardır.

XIX. yüzyıldan itibaren Batı'dan etkilenen Rusya, İslâm dini ve onun peygamberi Hz. Muhammed'in hayatıyla yakından ilgilenmeye başlamıştır. XX. yüzyılda cereyan eden Sovyet Dönemi ve onun uyguladığı rejim, Rus halkının dış dünyadan tecrit edilmesine sebep olmuştur. Bu rejimin ateizm ideolojisi adına dinlere karşı savaş açması, İslâm dini çalışmalarının ateizm istikametinde tanıtılması sonucunu doğurmuştur. Hatta Rusya'da yaşayan Müslüman halkların büyük bir kısmı dinî inançlarını kaybederek dinden uzaklaşmışlardır. Bu nedenle Rusya'nın siyasi icraatlarının etkisine maruz kalan Rus halkının, Hz. Muhammed hakkında yapılan çalışmaları ve gerçekleri tespit etme imkânına daha yeni kavuşmaya başladığı söylenebilir. Rus araştırmacılar için İslâm hakkında tarafsız incelemeler yapma imkânı, ateizm rejiminin ortadan kalkmasıyla yani XX. yüzyılın son döneminde mümkün olmuştur.

XIX ve XX. yüzyıllarda Rus yazarlar tarafından ortaya konmuş ve Rus toplumu tarafından tasavvur edilmiş olan Hz. Muhammed imajı ve genel olarak İslâm tarihi konusu, birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. İslâm dini hakkında sağlam bilgi edinilecek kaynakların yok denecek kadar az olması ve mevcut kaynakların da gerçek İslâm'ı yansıtmayan birtakım unsurlar barındırmasının, söz konusu problemlerin daha da belirginleşmesine neden olduğu söylenebilir.

İslâm kültür tarihinde mühim bir yere sahip olan Rusya'nın, XX. yüzyılın büyük bir kısmını sosyalist tecrübe içerisinde geçirdiği ve kazanılan tecrübelerin İslâm âlemi için de yeni bir deneyim olduğu görülmektedir. Coğrafi konum itibarıyla bu bölgede yaşayan Müslüman halkların, buldukları rejimin şartları gereği dinî konularda yeterli bilgilere ulaşmadıkları bilinmektedir. Bu nedenle günümüzde bile Rus bilim adamları, temelde dinlere ve dinî inançlara karşı görünen ve buna uygun yapılanmalarla inançlarından arındırılmış yeni bir insan ve toplum oluşturma çabaları içerisinde, İslâm ve Hz. Muhammed algısındaki farklılıkları ortaya çıkarmaya çalışmaktadır.

Sovyet Dönemi'nde dinle ilgili çalışma ve uygulamaların bilimsel verilere dayanmadığı ve uzun bir zaman dilimi içerisinde dinî bilgilerin azaldığı, hatta zamanla doğru bilgilerin yerini yanlış ve kaynağı belirsiz bilgilerin aldığı görülse de bu durum dine olan yönelişi ve ihtiyacı ortadan kaldırmamıştır. İnsanlar, din karşıtı yapılanmalara rağmen dinleri ile diyalog içerisinde olmuş, dinî sima ve objelere karşı saygılarını dar çevrelerde, aile ortamlarında ve genellikle de şifahi düzeyde devam ettirmişlerdir. Resmî ideoloji tarafından izlenen din karşıtı propagandanın gereği olarak

yayımlanan telif ve tercüme çalışmalarında Hz. Muhammed dâhil olmak üzere birçok dinî fenomen ve objelerin çarpıtılarak anlatılmasına, asıl mahiyetleriyle yansıtılmamasına rağmen bu durumun Hz. Peygamber'e olan sevgi ve bağlılığı asla azaltmadığı da görülmektedir. Nitekim bağımsızlık sonrası Rusya'da dinî konularda olduğu gibi Hz. Peygamber hakkında da var olan ilgi boşluğunun doldurulması amacıyla yoğun yayın faaliyetlerinin başladığı görülmektedir. Ortaya çıkan ürünler arasında bazı ciddi çabalara tesadüf edilse de genel itibarıyla bilimsel olmaktan uzak, aceleci telif ve tercümelere dönüşmektedir. Bu konulardaki boşluk devam etmekte ve ciddi bilimsel araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Tarihî süreç boyunca Müslüman tarihçilerin çalışmalarına karşılık, Hıristiyan bilim adamlarının İslâm dinine ve onun peygamberi Hz. Muhammed'e daima büyük ilgi olmuş ve bu alana dair birçok siyasi, ideolojik ve bilimsel araştırmalar yapılmıştır. Bu bağlamda İslâm dünyası dışında, Batı'da ve Doğu'da İslâm Peygamberinin hayatına, şahsiyetine, siyasi kimliğine karşı olumlu veya olumsuz farklı düşünce tarzları geliştirilmiştir. Yirmi üç yıllık peygamberlik hayatında sadece yeni dinin hükümlerinin icracısı olarak değil, siyasi nedenlerle de Hz. Muhammed'e karşı olan merak hep farklı olmuştur. Tarihî süreçte devamlı merak ve ilgi odağı olan İslâm Peygamberi, bazen siyasi bazen sosyal ve kültürel nedenlerden dolayı mahiyeti devamlı derinleşmiş, kirlenmiş ve şüpheli düşüncelerle donatılmıştır. En önemlisi de bütün bu ön yargılı fikirlerin ilmî esaslara dayandırılarak anlatıldığı görülmektedir.

Çalışmamız dört ana bölümden, her ana bölüm de alt bölümlerden ve değerlendirmelerden oluşmaktadır.

Birinci bölümde genel olarak Arabistan Yarımadası ve Hz. Muhammed'in doğduğu ortam ve de Hz. Muhammed'in peygamberlik öncesi dönemi ile ilgili konular sırasıyla anlatıldı. İkinci bölümde vahyin başlaması ve peygamberliğin Mekke dönemi; üçüncü bölümde Medine dönemi, savaşlar ve Hz. Muhammed'in vefatı konularına yer verildi. Son olarak dördüncü bölümde ise Hz. Muhammed'in kişiliğine ve evliliklerine dair bilgiler aktarıldı.

Rusça literatürde Hz. Muhammed başlığıyla ele aldığımız bu çalışmada XIX ve XX. yüzyıllarda yapılan çalışmalar kapsamında bazı eserler incelenerek, konu ile ilgili yazarların görüş ve düşünceleri aktarılmaya çalışıldı. Ülkemizde İslâm tarihi alanında konu ile ilgili yapılan çalışmalara kısmen katkıda bulunmasını ve ilim dünyasına faydalı olmasını temenni ederek bu çalışmayı hazırladık. Bu çalışmanın konusunu belirlemede yardımcı olan ve tez danışmanlığımı yöneten saygıdeğer hocalarıma, başta Prof. Dr. Nahide Bozkurt olmak üzere Prof. Dr. Mehmet Özdemir, Prof. Dr. İbrahim Sarıçam ve Prof. Dr. Halis Albayrak hocalarıma ve emeği geçen tüm meslektaşlarıma samimi, kalpten teşekkür ederim.

21.09.2021 / ANKARA